

АСПЕКТИ ШАХОВОЇ ГРИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СПОРТУ

Шахи – не просто гра або спорт. Протягом багатьох століть вони продовжують удосконалюватись. Відповідно до цього, розширюються аспекти їх впливу на різні сторони життя та вдосконалення особистості. Мета цієї статті розкрити де які аспекти шахової гри в контексті сучасного світового інтелектуального виду спорту.

По-перше, розглянемо науковий аспект. Гру в шахи нерідко порівнюють із науковою працею. Шахи, як і наука праця, потребують серйозної теоретичної підготовки. Ця гра вимагає постійного інтелектуального напруження, розв'язання складних логічних задач. Шахіст високого класу має вагомий теоретичний багаж знань з багатьох дебютів, закінчень, комбінацій, техніки гри в мительшпілі. Постійно працювати над спеціальною літературою, яка складається із шахових підручників, енциклопедій, спеціальних журналів. Звичайно, сучасна підготовка шахіста неможлива без використання інформаційних технологій. Мільйони партій, накопичуються в потужних базах і банках даних, доступ до яких неможливий без знання комп'ютерних технологій. Технології різко зменшили час, за який зіграна партія доходить до кожного, хто бажає з нею ознайомитись. Сьогочасний майстер високого класу мусить вміти здобути потрібні відомості з бази даних за допомогою запиту, розповсюдити свою партію, виставити інформацію для подальшого обговорення на Web-сайті. Під час партії шахіст подібно до наукового працівника весь час займається аналізом. Від сучасних шахістів вимагають навичок аналізу позиції, прогнозування розвитку, досконалого володіння логічним мисленням. Аналіз потребує опрацювання величезних обсягів інформації. Отже, постійна робота когнітивних функцій сприяє зростанню розумового потенціалу. Інтелектуальну діяльність майстра чи гросмейстера порівнюють із діяльністю наукового працівника. Але, різниця між цими двома видами діяльності у тому, що науковий працівник не має потреби протидіяти зусиллям суперника. Крім того, наукова діяльність не обмежена часом [1].

По завершенню партії, шахіст, подібно до науковця, повинен зробити висновки, які допоможуть накопичити досвід і сприяти піднесенню майстерності. Аналіз партії, потребує поєднання абстрактного і конкретного мислення. Результати партії необхідно узагальнити і надати рекомендації відносно гри. Це - етап синтезу. Так були зроблені узагальнення, які тепер стали класичними методами ведення гри: перевага двох слонів або перевага коня над слоном у закритій позиції. Існують і такі сфери шахової творчості, як розв'язання шахових задач, шахова композиція - складання таких задач. Ці види ще більше нагадують наукову працю, оскільки в них немає протидії.

По-друге, це спортивний аспект. Особливо привабливі шахи тим, що в них закладено ідею змагання. Шахова партія - змагання, а вся історія шахів є розповідь про незчисленні турніри, матчі, особисті і командні перемоги. Шахісту, як і будь-якому спортсмену, важливо перемогти в змаганнях. Кожного спортсмена цікавить його власна перемога. Шахісту треба зберігати належну фізичну форму. Шахова партія триває 4-6 годин, під час партії не можна ні на хвилину розслабитись, адже одна-єдина помилка може звести нанівець усю партію. Змагання вимагають постійної зосередженості, зібраності, вміння мобілізувати всі свої сили. Елемент змагань привносить і шаховий годинник. Саме через обмеженість часу на обміркування ходів потрібно «вмістити» усі свої думки, розрахунки, аналіз у вузькі часові рамки. Отже, шахісту потрібно постійно вдосконалювати свою фізичну форму, розробити індивідуальну систему тренувань з урахуванням особистих потреб.

По-третє, це соціальний аспект. Шахова гра дає змогу розширити коло спілкування, знайти нових друзів, організувати численні зустрічі за інтересами.. Життя Павла Антоновича Гризо - яскравий приклад людини з інвалідністю, яка завдяки шахам посіла гідне місце у громадському житті країни, Прикутий до ліжка, з 1959 до 1982 р.р. він був незмінним організатором і головним суддею українських заочних змагань, капітаном збірної команди України. На згадку про ветерана, в місті Одесі, щорічно у вересні, проводиться меморіал — очний шахово-шашковий фестиваль заочників, до якого залучається багато ентузіастів цієї гри.

Ще один аспект шахів – їх інтернаціоналізм. Це засіб всевітнього невербального спілкування. Зникають мовні бар'єри. Гравці можуть спілкуватися в інтелектуальній сфері без посередництва тлумача. Якщо навіть партнери не знають жодного слова на мові свого супротивника, вже через кілька ходів вони починають розуміти найтонші нюанси замислів партнера.

В сучасному світі зникають бар'єри простору — це ще один з аспектів сучасних шахів. Шахісти різних частин світу можуть спілкуватись у будь-який момент часу безпосередньо в режимі on-line. Сучасні інформаційні технології, прогресивні методи візуалізації з використанням 3-D графіки створюють повну ілюзію присутності і живого спілкування. Це, також, робить гру в шахи ще привабливішою і інтегрує людей, у т.ч. з інвалідністю, в єдину спільноту.

Шахи можна розглядати в аспекті релаксу та відпочинку: активного, здорового та насиченого. Особливо корисний він для людей розумової праці, оскільки, допомагає різко і безболісно переключатися. Іноді достатньо зустрічі за шахівницею, аби відпочити і відчути себе бадьорим і сповненим сил.

Аспект шахів, як виду мистецтва дуже актуальний і сьогодні. Це мистецтво зберігається у кращих партіях майстрів і не зникає, коли майстер залишає дошку. Красивою партією можна милуватись повторно переживаючи при аналізі всі тонкощі боротьби й польоту фантазії. Шедеври шахового мистецтва, що були створені Петровим і Морфі, Чигоріним і Алехіним, Ласкером і Капабланкою, визначними шахістами сьогодення, будуть і через сотні років хвилювати любителів гри, приносити їм естетичну насолоду. Кожну шахову партію можна розглядати як модель життя людини. Це стосується не тільки дій фігур на шаховій дошці, але й усього характеру шахової баталії. За кілька годин поєдинку шахіст переживає життя, сповнене найгостріших колізій і боротьби. І він прямий учасник, який відчуває всю радість перемоги або гіркоту поразки. Ось чому шахова партія охоплює таку гаму естетичних аспектів, яка за своєю цілісністю, завершеністю, гармонійністю становить одну із чудових форм розвитку культури людства. Взагалі шахи красиві тим, що вони побудовані на найтонших нюансах, за якими криються глибокі закономірності і невичерпні можливості шахової боротьби.

Кожна шахова партія – це спектакль із двома дійовими особами, який розігрується за відомими правилами, без готового сценарію. На очах глядачів дійові особи самі створюють сценарій і запроваджують його у життя. В інших видах мистецтва глядачі знайомляться з уже готовим твором, а в шахах багато хто має можливість слідкувати за самим творчим процесом і бачити, як народжується партія. Шахістам-митцям цей вид творчості надає глибоке задоволення і наснагу. Тобто, ми розглядаємо шахи в аспекті творчості [2].

Самооцінка – це думка людини про саму себе, яка сформувалася через порівняння себе з іншими людьми. Гра в шахи, особливо в разі, коли ця гра успішна, сприяє підвищенню самооцінки гравця. Достатньо висока самооцінка надзвичайно важлива для збереження психологічної сталості людини. Варто зауважити, що мова йде про адекватну самооцінку. Викривлення свого образу, перебільшення своїх позитивних якостей, прагнення виявити суттєві вади у своєму оточенні - це шляхи, які уводять вбік. Вельми

важливим для шахіста є його психологічний стан. Для шахіста дуже потрібна віра в себе, у свої здібності і сили. І коли супротивники приблизно рівні за своїми здібностями, однаково підготовлені в шаховому і фізичному плані, перевагою стає саме психологічна стійкість, витримка, розуміння чужих слабкостей, вміння їх використати. Ці якості, помножені на волю та енергію гравця, у більшості випадків стають вирішальними в шаховому поєдинку [3].

Важко переоцінити виховний аспект шахів, особливо для дітей і молоді. Кожна партія, кожен турнір - це іспит головних якостей характеру: волі, мужності, цілеспрямованості і наполегливості. Досвід показує, що в тих навчальних закладах, де учні захоплюються шахами, зростає успішність з усіх предметів. Шахи виховують у молоді людини такі позитивні риси, як працьовитість, волю до перемоги, вміння поставити конкретну мету і досягти її здійснення, вміння працювати з літературою, контактність з іншими людьми.

Гра в шахи розширює кругозір, вчить думати, бути уважним, запам'ятовувати, порівнювати, узагальнювати, передбачати результати своєї діяльності. Розвиває винахідливість і логічне мислення. У людини виробляється витримка, сила волі, ретельність, уважність і зібраність. Вона стає самокритичною, навчається самостійно приймати рішення, не сумувати при невдачах, коли програє партію. Ми вважаємо, що шахову гру необхідно використовувати як інструмент для добору, формування і загартування лідерів. Лідерству, як і успіху, можна навчити, шахи в цьому є одним з інструментів.

Для людини шахи – це ще один шлях до повноцінного життя, сповненого пошуками, творчістю, спортивним азартом, інтелектуальною боротьбою, ще один засіб самовдосконалення, підвищення своєї самооцінки та внутрішньої гармонії.

Список використаних джерел

1. Ласкер Е. *Посібник шахової гри* - М., 1980.
2. Бронштейн Д., Фюрстенберг Т. *Учень чародія: Учебник шахматной стратегии и тактики*. - М., 2004.
3. Зимбардо Ф. *Соромязливість*. - М., 1991.